

PŘÍLOHA Č. 1

**NÁVRH
NA ZPRACOVÁNÍ ANALYTICKÉHO PODKLADU
PRO MĚSTO ZNOJMO**

UCHAZEČ

**MASARYKOVA UNIVERZITA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ
KATEDRA SOCIÁLNÍ POLITIKY A SOCIÁLNÍ PRÁCE**

VÝCHODISKA NABÍDKY

Současná doba je často charakterizována jako dobou nových sociálních rizik, kdy osvědčené sociální opory, jako je trh práce, rodina a sociální stát, začínají selhávat ve své ochranné funkci. Navíc lze říci, že sám trh práce, rodina a sociální stát se stávají zdrojem nejistot. Přestože se zvyšuje průměrná mzda, trh práce produkuje stále více prekarizovaných pracovních pozic, které nabízí výdělky nedostačující pro zajištění základních potřeb jednotlivců a rodin. V rodinách zaniká mezigenerační solidarita a stále více seniorů tráví své životy v osamění a bez opory od členů vlastní rodiny. V minulosti ustavené a těžkými časy prověřené instituce sociálního státu přestávají být schopny řešit současné komplexní sociální problémy obyvatel a své vydobyté ochranné funkce přesouvají zpět na rodinu a trh. Kromě toho nastupují další rizika spojená s očekávanými dopady pandemie covid-19, souběžně jsou všechny vrstvy společnosti vystaveny dopadům nové energetické politiky. Za typické lze pak u nových sociálních rizik považovat, že krize, problémy a nejistoty jsou často generované globálními procesy, současně však narůstá důležitost významného aktéra, lokální vlády. V době nových sociálních rizik lokální vlády (obce) designují a zavádějí opatření, která reagují na problémy jejich obyvatel a zajišťují jim potřebnou sociální oporu. Pro (i) získání legitimacy a (ii) optimální design možných opatření potřebují obce získat znalost o povaze problémů, které prožívají jejich obyvatelé. Obce potřebují vědět, jaké sociální problémy se vyskytují v jejich lokalitách a kde selhávají tradiční sociální opory.

V návaznosti na výše uvedené předkládáme návrh na zpracování analytického podkladu pro město Znojmo. Zpracování tohoto podkladu směřuje do **3 hlavních modulů**:

MODUL 1 - ZPRACOVÁNÍ SOCIO-DEMOGRAFICKÉ ANALÝZY (SD)

CÍLEM tohoto modulu bude poskytnout komplexní přehled o základních demografických procesech v dané lokalitě a popis klíčových sociálních jevů, jejichž identifikace je určující pro nastavení vhodných opatření lokální sociální politiky.

VÝCHODISKEM pro zpracování budou dostupná administrativní a statistická data. Současně budou využita zveřejněná data z aktuálního sčítání lidu.

VÝSTUPEM bude zpráva obsahující slovní a grafický popis zjištění, určení hlavních trendů sociodemografického vývoje v lokalitě (včetně upozornění na lokální odlišnosti v komparaci s celorepublikovým trendem).

MODUL 2 - ZPRACOVÁNÍ ANALÝZY VYBRANÝCH CÍLOVÝCH SKUPIN

CÍLEM tohoto modulu bude:

- 1) **identifikovat prožívané problémy** vybraných cílových skupin;
- 2) **popsat možné nástroje řešení** těchto problémů;
- 3) **navrhnout opatření** k řešení či předcházení identifikovaných problémů.

Analýza bude směřovat primárně na **tři cílové populace, kterými jsou senioři, lidé bez domova a příslušníci etnických menšin**. Přitom u všech těchto skupin vezmeme v potaz i **průřezová témata, jako jsou dopady růstu cen energií a dopady epidemie Covid-19**. Z hlediska průřezových témat lze vybrané cílové populace výzkumu považovat za mimořádně citlivé.

ZDŮVODNĚNÍ VYBRANÝCH CÍLOVÝCH POPULACÍ PRO ZPRACOVÁNÍ ANALÝZY

Cílové populace vybrané k podrobnější analýze na jedné straně reprezentují skupiny obyvatel, které vykazují odlišné zájmy a strategie co se týká poptávky a využívání nástrojů sociální politiky. Jejich podrobnější analýzou tak můžeme zachytit poměrně široké spektrum očekávání a poptávky po způsobech řešení obtížných životních situací na místní úrovni. Současně všechny zvolené cílové skupiny shodně vykazují významné riziko ohrožení dopady epidemie covid-19 a růstem cen energií.

SENIORŮ

Ve městě Znojmo, obdobně jako v celém Jihomoravském kraji, resp., v České republice, stabilně narůstá jak absolutní počet osob v seniorském věku (65+), tak počet relativní, tzn. podíl seniorů na dětské populaci (0-14). Pojem „senioři“ v současné době označuje skupinu obyvatel nejen s výrazným početním zastoupením, ale především s velkou vnitřní heterogenitou ve věkovém rozmezí 30 a více let. U cílové populace seniorů je v rámci regionální a lokální sociální politiky obvykle věnována pozornost dostupnosti pomoci a podpory pro skupinu seniorů, u kterých dochází k poklesu soběstačnosti. V kontextu národních a nadnárodních strategií by nastavení lokální sítě pomoci a podpory mělo vycházet z konceptu setrvání v přirozeném prostředí, který zohledňuje nejen přiměřenost sítě profesionální péče, ale také potenciál vlastních zdrojů pomoci a podpory (neformální péče, návaznost sociální a rodinné politiky). Současně je třeba zohlednit, že seniorská populace zahrnuje také občany, kteří nejsou odkázáni na pomoc druhých, ale aktivně se věnují veřejnému životu, jsou stále aktivní trhu práce a představují významný prvek rozvoje komunity. Vzhledem k velikosti zastoupení seniorské populace v dnešní společnosti a vnitřní heterogenitě této skupiny lze předpokládat přítomnost obdobných sociálních jevů a problémů, jako u ostatních částí populace, jako je např. chudoba, bydlení, doprava, mezilidské vztahy, riziko sociálního vyloučení.

LIDÉ BEZ DOMOVA

Lidé bez domova jsou zastoupeni celou řadou různorodých skupin osob, které se vyznačují sníženou participací na všeobecně dostupných zdrojích společnosti v důsledku problémů fakticky ve všech oblastech řešených dílčími sociálními politikami. Tyto osoby se totiž často potýkají zejména se ztrátou bydlení, nedostatečným vzděláním, nezaměstnaností, špatným (fyzickým a/nebo psychickým) zdravotním stavem, různými druhy závislostí, a kriminalitou. Zadluženost, chudoba a materiální deprivace a diskriminace, které jsou důsledkem sociálního vyloučení těchto osob z běžné společnosti, proto vyžadují komplexní i specializované intervence.

PŘÍSLUŠNÍCI ETNICKÝCH MENŠIN: ROMOVÉ

Je známo, že problémy v soužití majority s etnickými menšinami vznikají zejména při střetech nesourodých očekávání vycházejících z různých (i) hodnot a norem, (ii) cílů a preferencí a (iii) způsobů života, tj. rutinních cest ke zvládnutí životních problémů. Tyto, řekněme, kulturní střety se intenzivně projevují při kontaktu příslušníků etnických menšin s institucemi, které slouží majoritní společnosti zvládat její rozeztané problémy, jako jsou např. předávání hodnot a příprava na práci (škola a vzdělávání), zajištění obživy a seberealizace (zaměstnání a podnikání), zajištění střechy nad hlavou (bydlení), podpora zdraví a léčba nemoci (zdravotnictví), zajištění bezpečí a spravedlnosti (donucovací, bezpečnostní a soudní aparát). Vyspělé demokratické státy a členské země EU (prostřednictvím Evropské Komise) preferují dosažení jisté balance mezi společenskou majoritou a minoritami tak, aby na jedné straně byla zachována kulturní diverzita a nedocházelo k nucené asimilaci menšinového obyvatelstva. Na druhé straně by ale nemělo docházet ke konfliktům (fyzickým či symbolickým) mezi různými skupinami obyvatelstva. Je tu tedy významná tendence podporující nárůst diverzity ve společnostech za současného zachování sociálního smíru, což vytváří obrovský tlak na tradiční instituce (které se

krystalizovaly v Českých zemích), jejichž praktiky často směřují k homogenizaci obyvatelstva, což majoritní společnost nejen preferuje, ale i oceňuje. Lokální vlády v ČR (města a obce) tak stojí před závažnou výzvou, jak předcházet různě intenzivním konfliktům v soužití mezi majoritní společností (tendence k homogenizaci a asimilaci) a menšinovými skupinami (tendence k „životu po svém“). V rámci předkládaného výzkumu se ve skupině „etnické menšiny“ zaměříme na Romskou populaci. Dle odhadů sociodemografické analýzy KPSS z roku 2010 bylo v ORP Znojmo přibližně 300 Romů. Tento údaj je třeba chápat s vědomím, že je starý a že Romská populace se vyznačuje poměrně vysokou mobilitou (jak vnitrostátní, tak mezinárodní – minimálně na ose ČR-SR). Jediná formálně uznaná sociálně vyloučená lokalita ve Znojmě byl dnes již zbouraný dům na křižovatce ulic Přímětická a Pražská a obyvatelstvo domu bylo rozptýleno do obecních bytů. V poslední době se v rámci soužití s Romskou populací veřejně diskutuje přidělení obecních bytů, imigrace Romů ze Slovenska a z Čech a zavedení bezdoplatkových zón.

VÝCHODISKEM pro zpracování analýzy budou zdroje **získané vlastním výzkumným šetřením** s uplatněním různých metod a technik pro sběr dat. Záměrem realizace vlastního šetření u těchto vybraných cílových populací bude naplnění výše uvedených cílů druhého modulu, tzn: 1) identifikovat možné problémy dané cílové populace (případně problémy soužití s majoritou); 2) analyzovat dostupné nástroje pro řešení identifikovaných problémů; 3) navrhnout opatření k předcházení nebo řešení popsanych problémů.

Pro realizaci výzkumného šetření bude primárně uplatněna **kvalitativní výzkumná strategie** s využitím různých metod a technik sběru dat, typicky analýza dokumentů (médií, strategické dokumenty a plány), expertní rozhovory (skupinové, individuální), skupinové rozhovory se zástupci dané cílové populace, popř. skupinové rozhovory se zástupci majority.

VÝSTUPEM bude zpráva shrnující výsledky výzkumného šetření vybraných cílových populací.

MODUL 3 - ZPRACOVÁNÍ ANALÝZY DOPADU RIZIKOVÝCH SPOLEČENSKÝCH JEVŮ

CÍLEM tohoto modulu bude:

- 1) **identifikovat problémy zapříčiněné pandemií Covid-19** (v oblasti příjmů, duševního zdraví, sociálních kontaktů, pracovních aktivit ad.) a dále **identifikovat cílové skupiny, které byly zasaženy nárůstem cen energií** na Znojemsku;
- 2) u výše uvedených cílových populací zjistit reálné **dopady vlivu pandemie Covid-19** na jejich životní situaci a dále zjistit reálné **dopady nárůstu cen energií** na jejich životní standard;
- 3) popsat aktuálně využívané a současně do budoucna využitelné **nástroje** pro řešení tohoto problému a zhodnocení užitečnosti stávajících nástrojů;
- 4) navrhnout **opatření** k předcházení či řešení popsaneho problému

ZDŮVODNĚNÍ VÝBĚRU RIZIKOVÝCH SPOLEČENSKÝCH JEVŮ

Zvyšování cen energií, ke kterému v masivním měřítku dochází v ČR od listopadu roku 2021, významně ovlivnilo a nadále bude ovlivňovat výdaje všech typů domácností. Nejvýraznější dopady pocítuje již v současnosti asi čtvrtina českých domácností, zejména pak rodin s dětmi, rodičů samoživitelů a starobních důchodců. Ve větší míře jsou pak nárůstem výdajů ohroženi ti z nich, kteří topí plynem (cca polovina všech domácností), u kterého stát reguluje menší část ceny než u elektřiny a

hrozí tak u něj vyšší cenový nárůst¹. Podle dosavadních průzkumů dražší ceny energií výrazně zasáhnou až 850.000 českých domácností. V této souvislosti se očekává, že jednočlenným domácnostem (často tvořenými důchodci) narostou výdaje na bydlení z 39 na 44 % a nejchudší nízkopříjmové domácnosti vydají na bydlení přes 60 procent svých příjmů². V této souvislosti lze očekávat, že tento problém zasáhne i četné domácnosti na Znojemsku.

Pandemie COVID-19, která se na českém území začala masově šířit zejména od začátku její první vlny v polovině dubna roku 2020, významně ovlivnila životy naprosté většiny českých domácností. Mezi nejzávažnější důsledky patří možné přispění k extrémnímu nárůstu chudoby a nerovnostem ve společnosti a dále pak k nárůstu počtu osob se zhoršeným duševním zdravím zejména v důsledku sociální izolace.

VÝCHODISKEM pro zpracování analýzy budou zdroje **získané vlastním výzkumným šetřením** s uplatněním různých metod a technik pro sběr dat. Obě témata budou nahlížena (i) samostatně, s využitím expertních rozhovorů, analýzy dostupných administrativních a statistických dat; (ii) průřezově, kdy oba sledované jevy budou předmětem analýz vybraných cílových populací.

VÝSTUPEM bude zpráva shrnující výsledky výzkumného šetření obou vybraných sociálních jevů.

REALIZAČNÍ TÝM

Mgr. Jana Havlíková, Ph.D. (VÚPSV) – garantka zpracování modulu 1

Doc. PhDr. Kateřina Kubalčíková, Ph.D. (FSS MU) – garantka zpracování modulu 2 (senioři)

Mgr. Roman Baláž, Ph.D. (FSS MU) – garant zpracování modulu 2 (etnické menšiny)

PhDr. Pavel Horák, Ph.D. (FSS MU) – garant zpracování modulu 2 (lidé bez domova)

Doc. Ing. Gabriela Vaceková, Ph.D. – garantka zpracování modulu 3

PhDr. Markéta Horáková, Ph.D. – garantka zpracování modulu 3

PŘEDPOKLÁDANÝ HARMONOGRAM

Celkové období realizace **březen–srpen 2022**

Modul 1

březen–duben – jednání se zadavatelem, shromáždění administrativních a statistických dat

květen–červen – zpracování analýzy

červenec – zpracování výstupu, jednání se zadavatelem

Modul 2

březen–duben – jednání se zadavatelem, příprava a sběr dat

květen – analýza stávajících nástrojů

květen–červen – zpracování dat a podkladů

červenec–srpen – zpracování výstupu, jednání se zadavatelem

Modul 3

březen–duben – jednání se zadavatelem, příprava a sběr dat

květen – analýza stávajících nástrojů

květen–červen – zpracování dat a podkladů

červenec–srpen – zpracování výstupu, jednání se zadavatelem

¹ <https://ekonom.cz/c1-66991930-stovky-tisic-domacnosti-se-kvuli-zdrazeni-energii-dostanou-do-existencnich-problemu>

² <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-finance-postrach-pro-850-tisic-ceskych-domacnosti-prijde-ucet-za-elektrinu-a-plyn-183398>

NAVRHOVANÁ CENA

cena bez DPH	823 721 Kč
21% DPH	172 982 Kč
celkem k fakturaci	996 703 Kč